

Gheorghe V. Lepădatu
Profesor universitar doctor

RAPORTAREA FINANCIARĂ ÎN SECOLUL XXI

Standarde Internaționale de Raportare Financiară (IFRS)
Standarde Internaționale de Contabilitate (IAS)
***Contabilitatea financiară aprofundată a societăților
comerciale***

Studii de caz

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LEPĂDATU, GHEORGHE

**Raportarea financiară în secolul XXI : standarde
internaționale de raportare financiară (IFRS) -
standarde internaționale de contabilitate (IAS) /**
Gheorghe V. Lepădatu. - București : Pro Universitaria,
2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-147-3

006(075.8)

INTRODUCERE

În practica și teoria economică se acceptă tot mai mult ideea că cel care stăpânește și controlează informațiile are posibilitățile cele mai mari de a învinge în competiția mondială pentru supremație. Bătălia contemporană între sisteme sau „culturi” nu se mai dă cu arme de foc. Astăzi vorbim despre standarde internaționale, despre armonizare, despre convergență.

Lumea contabilă este, în prezent, confruntată cu aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară. În acest sens, există în principal trei „culturi” care se confruntă: cultura americană cu standardele respective (US-GAAP), Standardele Internaționale de Raportare Financiară (I.F.R.S.) și Directivele contabile europene.

Politica contabilă formulată în acest sens se articulează la politica europeană, dar, față de aceasta, România este deja cu un pas înapoi. Țările din Uniunea Europeană au trecut efectiv la aplicarea IFRS-urilor începând cu 1 ianuarie 2005. Deci, la 31 decembrie 2005, țările din Uniunea Europeană au întocmit primele raportări financiare care sunt conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară.

Prima condiție a fost traducerea oficială a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS). De aceea, ne aplecăm cu recunoștință asupra efortului financiar și intelectual depus de CECCAR pentru a pune în circulație – prin traducere și editare – această carte pe care o putem numi „Biblia” profesionistului contabil.

Cu modestie încercăm să ne aducem contribuția la explicarea, înțelegerea și aplicarea acestor standarde. Ideea publicării acestei cărți a pornit de la necesitatea practică de implementare a Standardelor Internaționale de Contabilitate și de la notele de curs intitulate „Teorii și sisteme de conducere a contabilității pe plan mondial” – 1975, dar cu un alt conținut decât prezenta carte, ale marelui profesor univ. dr. docent Dumitru Rusu de la Facultatea de Științe Economice – Iași, Secția Contabilitate, a cărei memorie este vie și căruia îi sunt recunoscător pentru întreaga mea carieră practică și didactică.

Drumul este greoi și nebătătorit. Indiferent de forma pe care o îmbracă, interpretările pornesc de la experiența teoretică și practică a autorului, ghidonat de „slovele” excelentului tratat apărut sub egida CECCAR – „Standarde Internaționale de Raportare Financiară (IFRSTM)”.

Scopul acestui curs este familiarizarea studenților și a masteranzilor cu noțiunile de bază al Standardelor Internaționale de Raportare Financiară.

Obiectivele vizate sunt:

- cunoașterea noțiunilor teoretice de bază necesare interpretării și aplicării Sistemului Internațional de Raportare Financiară;
- aprofundarea aspectelor teoretice privind principiile de bază ale contabilității;

- înțelegerea cadrului normativ și legislativ privind SIC (Standardul Intern de Contabilitate) și Sistemul Internațional de Raportare Financiară;
- stăpânirea procedeeleor de aplicare a acestora;
- formarea deprinderilor de sintetizare a informațiilor contabile necesare utilizatorilor finali;
- dezvoltarea unui model de gândire și de abordare din punctul de vedere al armonizării contabile și aplicare a Sistemului Internațional de Raportare Financiară.

Concepte – cheie tratate: Standarde Internaționale de Contabilitate; Standarde Internaționale de Raportare Financiară; cadrul general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare; contabilitatea de angajamente; continuitatea activității; tratament contabil; situații financiare; bilanț și cont de profit și pierdere; situația modificării capitalului propriu; flux de trezorerie; active circulante, datoriile curente; estimări contabile și erori din perioadele anterioare; politici și opțiuni contabile; combinații de întreprinderi; datoriile contingente; situații financiare consolidate; GAAP (US-GAAP); prag de semnificație; prevalența economicului asupra juridicului; prima perioadă de raportare IFRS; primele situații financiare IFRS; situații financiare separate; situații financiare consolidate; societate-mamă; caracteristicile calitative ale situațiilor financiare; raportul administratorilor; auditarea sau verificarea situațiilor financiare anuale; raportul consolidat al administratorilor; Consiliul Contabilității și Raportărilor Financiare.

Pentru parcurgerea cursului sunt necesare cunoștințe universitare de economie politică, bazele contabilității, contabilitate financiară, contabilitate aprofundată, contabilitate națională, reglementări contabile armonizate cu Directivele europene, legislație, Standarde Internaționale de Raportare Financiară.

După studierea cursului, studenții/masteranzii vor avea fixate conceptele teoretice legate de Standardele Internaționale de Raportare Financiară; vor stăpâni conceptele teoretice și își vor putea aduce contribuția la perfecționarea sistemului contabil din România.

Prof. univ. dr. Gheorghe Lepădatu

CAPITOLUL 1

CADRUL GENERAL PENTRU ÎNTOCMIREA ȘI PREZENTAREA SITUAȚIILOR FINANCIARE

1.1. Scopul și statutul cadrului general

IFRS-urile stabilesc cerințele de recunoaștere, evaluare, prezentare și descriere în legătură cu tranzacțiile și evenimentele importante cuprinse în situațiile financiare. IFRS-urile sunt proiectate pentru situațiile financiare cu scop general și alte raportări financiare ale entităților producătoare de profit (industriale, comerciale, financiare), indiferent dacă forma de organizare a acestora este corporatistă sau de alt gen (societate comercială independentă).

Un set complet de situații financiare include: bilanțul, contul de profit și pierdere, situația modificării capitalului propriu, situația fluxului de trezorerie, precum și politicile contabile și notele explicative.

Formatul și conținutul situațiilor financiare sunt reglementate în România prin acte normative conforme cu Directivele a IV-a și a VII-a a CEE, așa cum vor fi prezentate în capitolul 2 și 3 ale prezentului curs.

Obiectivul situațiilor financiare este acela de a furniza informații despre poziția financiară, despre performanțele și fluxul de trezorerie ale entității economice, informații utile acelor utilizatori care trebuie să ia decizii economice de mare randament.

Utilizatorii¹ informațiilor sunt: acționarii societății, creditorii societății, angajații și publicul – după caz.

Consiliul IASB² consideră că situațiile financiare întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară răspund necesităților comune majorității utilizatorilor. Utilizatorii iau decizii economice, analizând situațiile financiare astfel:

1. hotărăsc când să cumpere, să păstreze sau să vândă părți din capitalul social;
2. evaluează capacitatea de gestionare sau responsabilitatea conducerii executive;

¹ Nota bene: Academia Română, Institutul de Lingvistică “Iorgu Iordan”, DEX, Dicționar explicativ al limbii române:

- (a) *utiliza* = a întrebuința (cu folos), a folosi; *utilizabil* = de care te poți folosi (din fr. “utilisable”) (DEX, pag. 1142);

- *beneficiar* (din fr. beneficiare, lat. beneficiarius) = persoană, colectivitate sau instituție care are un folos din ceva (DEX, pag. 94) ediția a II-a, editura Univers Enciclopedic, București, 1996.

² IASB (International Accounting Standard Board) este un organism constituit în anul 2001 pentru elaborarea IFRS-urilor. IASB a înlocuit IASC (International Accounting Standard Committee) care a elaborat IAS (International Accounting Standard)

3. evaluează capacitatea entității de a-și plăti personalul și de a oferi alte beneficii angajaților săi;
4. evaluează garanția pe care entitatea o poate oferi pentru creditele ce i-au fost acordate;
5. determină politicile fiscale proprii ale entităților economice;
6. determină profitul și dividendele ce pot fi distribuite acționarilor societății;
7. elaborează și utilizează date statistice privind venitul național sau
8. reglementează activitățile entităților economice din subordine (în cazul societăților de tip corporatist).

Consiliul IASC (IASB) recunoaște, totuși, că guvernele pot stabili – în particular – cerințe diferite sau suplimentare pentru scopurile proprii. Aceste cerințe nu ar trebui, să influențeze situațiile financiare publicate pentru a satisface interesele altor utilizatori, decât în măsura în care răspund și nevoilor acestora.

Ce sunt Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS-urile)?

Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS-urile) sunt Standardele contabile și Interpretările emise de Comitetul (Bordul) pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB), organizația independentă înființată pentru a emite standarde contabile aplicabile la nivel global.

IASB-ul este angajat în elaborarea în interesul public a unui singur set de standarde contabile globale, de înaltă calitate, care cer informații transparente și comparabile în situațiile financiare. IASB cooperează cu organismele naționale de contabilitate (din fiecare țară) pentru a atinge convergența standardelor de contabilitate în întreaga lume. Din momentul începerii activității sale în aprilie 2001 și până în ianuarie 2005, IASB a revizuit standardele de contabilitate internațională și a emis șase IFRS-uri complet noi (capitolele IX - XIV) din prezenta lucrare.

Circa 99 de țări cer și permit utilizarea IFRS-urilor pentru companiile cotate, începând cu anul 2005. Alte țări (Australia, Noua Zeelandă, Filipine, Singapore) își bazează raportările naționale pe standardele internaționale de raportare financiară.

În România aplicarea pentru prima dată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară s-a făcut începând cu data de 1 ianuarie 2006 pentru aproximativ 100 de întreprinderi și instituții considerate mari.

Trecerea la IFRS-uri a avut, pentru unele întreprinderi și grupuri, incidențe semnificative asupra prezentării pozițiilor lor financiare și a performanțelor realizate.

Prima aplicare a IFRS-urilor se referea la situațiile financiare ale exercițiului încheiat la 31 decembrie 2006, fiind însă necesară prezentarea de informații comparative pentru exercițiul încheiat la 31 decembrie 2005.

IFRS 1 prevede procedurile necesare în momentul în care o societate adoptă pentru prima dată IFRS ca bază pentru întocmirea situațiilor financiare generale. Este necesară selectarea politicilor contabile pe baza IFRS în vigoare la 31 decembrie 2005 și pregătirea situațiilor financiare pe 2004 și 2005 și corecția retrospectivă a bilanțului contabil de deschidere pe baza IFRS în vigoare la 31 decembrie 2005.

Primele situații financiare IFRS conțin pentru prima dată o declarație explicită și fără rezervă de conformitate cu acest referențial contabil.

Publicat în iunie 2003, IFRS 1 este un standard ce oferă posibilitatea evitării problemelor ridicate de necesitatea reconstrucției unor înregistrări vechi care nu erau cerute de cadrul de raportare național aplicat anterior. Obiectivul avut în vedere este asigurarea comparabilității conturilor unei întreprinderi pentru exercițiile prezentate.

A aplicat IFRS 1 o societate care în exercițiul precedent:

- a publicat situații financiare conform reglementărilor locale care nu sunt compatibile sau sunt parțial compatibile cu IFRS-urile;
- a publicat situații financiare conform IFRS, dar acestea nu conțin o declarație de conformitate cu aceasta;
- a întocmit situații financiare conform IFRS doar pentru uz intern;
- a întocmit un pachet de informații conform cu IFRS pentru consolidare, fără a întocmi însă toate situațiile financiare prevăzute de IAS 1 (prezentarea situațiilor financiare);
- nu a întocmit situații financiare.

IFRS 1 prevede că ansamblul de standarde și interpretări trebuie să fie aplicate bilanțului de deschidere și perioadelor comparative aplicate în IFRS de o manieră retrospectivă, în versiunea lor cea mai recentă, adică versiunea lor de la data închiderii primelor situații financiare IFRS (31 decembrie 2005 în cazul dispozițiilor reglementării europene, respectiv 31 decembrie 2006 în cazul României).

Perioada de aplicare a IFRS a presupus două etape:

- ***perioada comparativă*** (*perioada de tranziție sau perioada retratării situațiilor financiare*) – 1.01.2005 – 31.12.2005, în care situațiile financiare erau întocmite conform referențialului anterior (OMF 94/2001 sau OMFP 306/2002) – acte normative în vigoare până la data de 01.I.2006;
- ***perioada de aplicare efectivă*** (perioada întocmirii primelor situații financiare conform IFRS) – 1 ianuarie 2006 – 31 decembrie 2006, definită prin: retratarea conform IFRS a informațiilor prezentate în situațiile financiare de la 31 decembrie 2005. Pentru a asigura informația comparativă, retratarea a vizat atât informațiile inițiale, corespunzătoare momentului 1 ianuarie 2005, cât și a informațiilor finale la 31 decembrie 2005. Altfel spus, este aplicarea retroactivă

integrală a tuturor IFRS-urilor, astfel încât la 31 decembrie 2006 s-au întocmit primele situații financiare conform IFRS.

În prima etapă s-a întocmit un bilanț de deschidere IFRS, care a cuprins data de trecere la IFRS. Această dată este reprezentată de începutul primei perioade pentru care se prezintă date comparative în conformitate cu standardele IFRS. Bilanțul IFRS nu se publică.

În vederea întocmirii bilanțului de deschidere IFRS trebuie respectate următoarele condiții:

1. *Se elimină din bilanț toate activele și datoriile care nu îndeplinesc condițiile de recunoaștere din referențialul internațional (adică din Standardele Internaționale de Contabilitate și Raportare Financiară);*

Spre exemplu, vor fi de recunoscut: provizioanele pentru riscuri și cheltuieli recunoscute în bilanț, conform referențialului național, dar care nu corespund condițiilor de recunoaștere conform IAS 37 („Provizioane, datorii contingente și active contingente”), imobilizări necorporale create de întreprindere care nu îndeplinesc criteriile de recunoaștere prevăzute de IAS 38 („Imobilizări necorporale”).

2. *Se recunosc în bilanț active și datorii care nu au fost recunoscute în conformitate cu referențialul contabil național, dar îndeplinesc condițiile din referențialul internațional.*

Spre exemplu, provizioanele referitoare la angajamentele de pensionare care nu au fost recunoscute în bilanț, ci numai prezentate în notele explicative, vor trebui contabilizate, deci recunoscute, conform vechiului IAS 19 („beneficiile angajaților”), active și pasive de impozit amânat se recunosc conform IAS 12 („impozitul pe profit”).

3. *Clasificarea activelor și a datoriilor se face conform referențialului contabil internațional IASB.*

Titlurile financiare trebuie clasificate conform IAS 39 „Instrumente financiare³: recunoaștere și evaluare”. IAS 10 („Evenimente ulterioare datei

³ Nota bene:

- *instrument financiar*, expresie valorică generalizată a unor relații economice prin mijlocirea cărora au loc repartizarea și utilizarea eficientă a resurselor financiare publice și private. *Instrumentele financiare* exprimă laturi ale finanțelor, ca de exemplu: profitul, dividendele, acțiunile, obligațiunile, cambia, biletul la ordin, impozitele, taxele, cheltuielile bugetare, primele de asigurare, despăgubirile care se acordă de către societățile de asigurări și reasigurări, contribuțiile pentru asigurările sociale, pensiile, indemnizațiile etc. *Instrumentele financiare* sunt folosite de către autoritățile publice în scopul influențării proceselor economice, al corectării ciclului economic, al înlăturării dezechilibrelor economice și financiare. Cu ajutorul lor se pot lua măsuri financiare pentru temperarea inflației. În timpul recesiunii economice, reducerea impozitelor și alte înlesniri fiscale, precum și alocațiile bugetare stimulează investițiile și consumul.

- *instrument de plată*, numerar și substitute de numerar, document, înscris, titlu de credit exprimat într-o valută sau RON și utilizat în operațiunile de efectuare a plăților (lichidarea

bilanțului”) nu permite clasificarea dividendelor ca o datorie în bilanț. În bilanțul de deschidere IFRS ele vor fi reclasificate ca o componentă a rezultatului reportat.

4. *Evaluarea activelor și datoriilor trebuie făcută conform referențialului contabil internațional.* Toate contractele de construcții trebuie să fie evaluate având în vedere gradul de avansare a lucrărilor.

Toate diferențele rezultate din recunoaștere, de recunoaștere (adică de eliminare) și ajustare la evaluare vor afecta capitalurile proprii.

Standardul prezintă însă excepții facultative și excepții obligatorii de la aplicarea retroactivă.

Excepțiile facultative încearcă să faciliteze lucrările de elaborare a unui bilanț de deschidere și să limiteze contestările celui existent, în câteva cazuri bine definite.

a) *Utilizarea costului istoric prin convenție.* La data trecerii la standardele IFRS, reconstituirea costului amortizat al unor active sau datorii ar putea să prezinte unele dificultăți.

Din acest considerent IFRS 1 a acceptat evaluarea acestor elemente în bilanțul de deschidere, la o altă bază decât costul istoric, precum:

- *valoarea justă la data bilanțului de deschidere.* Excepție de la această bază fac, totuși, activele necorporale, pentru care valoarea justă nu poate fi reținută ca bază de evaluare decât în măsura în care acestea au o piață activă.
- *Valoarea reevaluată anterior datei de tranziție la standardele IFRS.*
- *Mărimea reevaluată la valoarea justă,* ca urmare a listării unei companii, a unei privatizări sau a altui eveniment specific, anterior datei de tranziție la standardele IFRS.

b) În cazul *grupărilor de întreprinderi*, societățile pot să nu retratateze operațiile de grupare anterioare trecerii la IFRS. Dacă se decide retratarea, se vor retrata toate grupările ulterioare.

creanțelor). Din grupa acestor mijloace fac parte cambiale, biletele la ordin, cecul, acreditivul, scrisoarea de credit, cărțile de credit, cărțile de debit etc.

- *instrument de decontare*, document utilizat în operațiunile de decontare fără numerar. Entitățile economice pot folosi pentru decontare următoarele *instrumente de decontare*: ordin de plată, biletul la ordin, cambia, mandatul poștal, rambursul poștal etc. Varietatea instrumentelor de decontare este determinată de diversitatea relațiilor economice existente între entitățile economice și de complexitatea activității lor.

- c) **Avantajele angajaților: aducerea la zero a diferențelor actuariale⁴**;
- Conform prevederilor IFRS 1, întreprinderile au putut contabiliza integral diferențele actuariale, cu o contrapartidă în ajustarea capitalurilor proprii, fără a-și pierde posibilitatea, în viitor, de a eșalona noi diferențe actuariale. Aceasta este o excepție de la norma IAS 19 („Beneficiile angajaților”), care recomandă eșalonarea în timp a diferențelor actuariale și nu permite schimbarea de metodă.
- d) **Investiția netă în entitățile străine: aducerea la zero a diferențelor de conversie acumulate.** IFRS 1 permite întreprinderii să considere nule diferențele de conversie cumulate, referitoare la investițiile nete în entitățile străine, iar dacă opțiunea este folosită, aceasta va trebui utilizată pentru toate entitățile străine.
- e) **Titlurile hibride (derivatele): nereclasificarea componentei „acțiuni” din cadrul capitalurilor proprii.** Dacă la data trecerii la IFRS datoria privind instrumentele financiare hibride este stinsă, nu se va mai proceda la împărțirea pe componente (o componentă de capitaluri, o componentă de datorii).
- f) **Actiunile și datoriile filialelor întreprinderilor asociate și asociațiilor în participație:** dacă societatea-mamă aplică IFRS anterior filialei, în bilanțul consolidat activele și datoriile filialei vor fi evaluate fie la valori conforme IFRS în funcție de data de trecere la IFRS a mamei, fie la valori stabilite pe baza IFRS 1 în funcție de data de trecere la IFRS a filialei.

⁴ actuarial:

- conf. Academia Română, Institutul de Lingvistică “Iorgu Iordan”, Dicționar Englez-Român Ed. Academiei Române, 1975 - “*actuary*” – actuar; contabil, calculator (la societățile de asigurare);

- conf. Grand Dictionnaire HACHETTE, encyclopedie illustre, SPADEM Paris, 1993 - “*actuarial, elle*” – referitor la calculul operațiilor financiare sau de asigurări; “*taxă actuarială*” – taxă de revenire a unui capital ale cărui dobânzi și rambursare sunt vărsate eșalonat în timp;

- conf. Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language New Revised Edition, Gramercy Books, New York/AVENEL, 1994 – “*actuary*” – 1. asigurare; persoană care calculează ratele primelor de asigurare, dividendele, riscurile etc., conform calculului probabilităților bazat pe înregistrări statistice; 2. (od.) cel care înregistrează sau funcționar;

Metoda de evaluare actuarială presupune că o entitate va utiliza metoda factorului de credit proiectat pentru a determina valoarea actualizată a obligațiilor sale privind beneficiul determinat și costul serviciului curent raportat acestora și, implicit, costul serviciilor anterioare. Această metodă – cunoscută și ca metoda beneficiului angajat proporțional pentru serviciu prestat, sau ca metodă beneficiu pe anul de activitate în serviciul respectiv – recunoaște că fiecare perioadă de serviciu dă naștere la o unitate suplimentară de beneficiu și evaluează separat fiecare unitate pentru ca în final să se determine obligația totală de plată.